

سطح‌بندی مناطق نمونه گردشگری با بهره‌گیری از روش AHP

مطالعه موردی: مناطق نمونه گردشگری باغ بهادران، زرین شهر و تالاب گاوخونی استان اصفهان

اسفندیار حیدری پور^۱

دانشجوی دکتری شهرسازی اسلامی، دانشگاه هنر اصفهان

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۲/۰۳/۱۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۰۱/۱۹

چکیده

با توجه به رشد بسیار سریع صنعت گردشگری در دنیا، برنامه‌ریزی برای توسعه آن و همگام شدن با جریانهای جهانی ضروری است. استان اصفهان به عنوان یکی از بهترین مقاصد گردشگری بین‌المللی و داخلی کشور از اولویت ویژه‌ای برخوردار است و در این بین پرداختن به مناطق نمونه گردشگری برای تامین انواع تقاضای گردشگران جایگاه قابل ملاحظه‌ای دارد. سه منطقه نمونه گردشگری باغ بهادران، زرین شهر و تالاب گاوخونی در محور زاینده رود از جمله ۹۳ منطقه نمونه گردشگری استان اصفهان هستند که دارای ویژگیهای منحصر بفردی می‌باشند. از اینرو هدف پژوهش حاضر سطح‌بندی این سه منطقه بر اساس شاخصهای گردشگری در مناطق نمونه می‌باشد. نتایج این مطالعه که با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی AHP و نرم‌افزار Expert Choice صورت گرفته نشان می‌دهد منطقه نمونه گردشگری تالاب گاوخونی اولویت اول، منطقه نمونه باغ بهادران در اولویت دوم و منطقه نمونه گردشگری زرین شهر (رحمت آباد) در اولویت سوم قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: مناطق نمونه گردشگری باغ بهادران، زرین شهر، تالاب گاوخونی، تحلیل سلسله مراتبی، استان اصفهان

۱- مقدمه

صنعت گردشگری به عنوان یکی از بزرگترین و متنوع‌ترین صنایع و منابع اشتغال‌زایی، کسب درآمد، توسعه زیرساخت‌ها و توانمندسازی بخش خصوصی و جوامع محلی مورد توجه کشورهای جهان قرار گرفته است. از اینرو کشورهایی که دارای جاذبه‌های متنوع گردشگری بوده، توسعه گردشگری را یک راه سالم جهت شکوفایی اقتصادی می‌دانند.

پیش بینی وضعیت گردشگری در سال ۲۰۲۰ حاکی از آن است که تعداد گردشگران به ۱/۶ میلیارد نفر افزایش خواهد یافت و این یعنی ۲/۵ برابر آنچه در پایان دهه ۱۹۹۰ شاهد آن بوده ایم. نرخ رشد این صنعت سالیانه در حدود ۴ درصد است و این یعنی هر ۱۸ سال یکبار اندازه آن دو برابر می‌شود و دلیلی جدی برای محدود شدن این پیش بینی وجود ندارد. مجموع درآمد حاصل از گردشگری نیز که در ۱۹۹۵ در حدود ۴۰۰ میلیارد بوده تا سال ۲۰۲۰ به رقم ۲۰۰۰ میلیارد دلار خواهد رسید. این رقم البته شامل حمل و نقل نمی‌باشد به این ترتیب و بر اساس پیش بینی‌ها در سال ۲۰۲۰ میلادی گردشگران خارجی هر روز ۵ میلیارد دلار در مقاصد مختلف پول خرج خواهد کرد. مقایسه نرخ رشد صنعت گردشگری بامتوسط نرخ رشد اقتصادی کشورهای پیشرفته در این دوره که حدود ۲/۵ درصد از سوی بانک جهانی پیش بینی شده نشان می‌دهد که توزیع جدیدی از درآمد در جهان شکل می‌گیرد. بنابراین آن گروه‌هایی از جمعیت جهان که از درآمدی بالاتر برخوردارند به سمت تقاضای بازار در صنعت گردشگری وارد خواهند شد (رنجبران - زاهدی ۱۳۹۰: ۲۱۹).

استان اصفهان با پیشینه تاریخی، آثار و ارزش‌های معماری و تنوع عرصه‌های فرهنگی و جاذبه‌های جغرافیایی، جایگاه والایی را به خود در توسعه گردشگری کشور ایران اختصاص داده و در این چارچوب شهرستان اصفهان و حاشیه رودخانه زاینده رود موقعیتی قابل عرضه دارد (زیرک باش ۱۳۸۸: ۶۵).

یکی از منابع گردشگری مناطق نمونه گردشگری می‌باشند که تحلیل و بررسی شرایط آن‌ها برای برنامه ریزی بسیار مهم است. مناطق نمونه گردشگری استان اصفهان که تعداد آن ۹۳ منطقه و به تصویب هیات محترم وزیران رسیده هر کدام دارای جاذبه‌های منحصر به فرد خود است. در این مطالعه سه منطقه نمونه گردشگری استان اصفهان بر اساس شاخص‌های تخصصی و با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی (AHP) سطح بندی شده است.

۲- بیان مساله

گردشگری پایدار حاصل تلاش در دستیابی به توسعه پایدار در تمامی زمینه‌هاست. اجلاس زمین در سال ۱۹۹۲ در ریودو ژانیرو دولت‌ها را به سمت توسعه‌ای سوق داد که حداقل زیان و لطمه را به محیط زیست وارد سازد. گردشگری پایدار نیز جزء توافقات حاصل در دستور کار اجلاس ۲۱ (برنامه‌های قرن بیست و یکم) قرار گرفت. دستور اجلاس در واقع شامل مجموعه‌ای از طرح‌های عملی بود که نقش هر کشور را در رسیدن به توسعه پایدار بیان می‌نمود. از این رو سازمان‌های بین‌المللی گردشگری در سطح جهان «دستور اجلاس ۲۱ برای گردشگری» را منتشر کردند. این تصمیمات به رسمیت شناختن نقش گردشگری رادر فرآیند توسعه مناسب گوشزد می‌کرد و ضرورت

طرح عملی برای سازمان‌های گردشگری رادر راستای به فعالیت درآوردن اصول گردشگری پایدار پیش می‌کشد (پاپلی یزدی- مهدی سقایی ۱۰۸:۱۳۹۰).

باید اشاره کرد در کشور ایران وابستگی کشور به منابع و درآمدهای نفتی و عدم سیاست‌گذاری مناسب در توسعه و گردشگری پایدار باعث شده است که اولاً منابع مالی کمتری توسط بخش خصوصی و دولتی در توسعه امکانات و سایت‌های گردشگری و زیر ساخت‌ها به صنعت گردشگری هدایت شده و ثانیاً رشد بسیار اندک ورود گردشگر خارجی به کشور و کاهش توان اقتصادی گردشگران داخلی می‌طلبد که با یک برنامه ریزی منسجم و پویا نسبت به تعیین اولویت‌های اجرایی در مناطق نمونه گردشگری صورت پذیرد. مناطق نمونه گردشگری هر منطقه باید اولویت بندی و سطح بندی شوند تا بتوان منطقه‌هایی که دارای شرایط بهتری است را به بخش خصوصی واگذار کرد و دولت نیز منابع مالی جهت توسعه زیر ساخت را تامین نماید و در غیر این صورت کلیه مناطق نمونه گردشگری بدون در نظر گرفتن بازار گردشگری و میزان عرضه و تقاضا و کمبود منابع مالی فعالیت خود را شروع خواهند کرد و هیچکدام به سرانجام نخواهد رسید.

۳- اهمیت و ضرورت

صنعت گردشگری از دو جهت حائز اهمیت است، نخست موجبات آشنایی با ملل دیگر، فرهنگ‌ها، نژادها، اقوام، سرزمین‌ها و گویش را فراهم می‌نماید. دوم اینکه از نظر اقتصادی به عنوان یک منبع تامین درآمد محسوب می‌شود. کشورهای مختلف جهان در سایه برخورداری از امکانات گوناگون و حتی با ایجاد جاذبه‌های متنوع در پی جذب و جلب جهانگردان به سوی خویش هستند. از اینرو ضروری است با برنامه ریزی مناسب نسب به شناخت اولویت‌های سرمایه گذاری در زمینه گردشگری اقدام شود. در این پژوهش با استناد به این ضرورت سطح بندی سه منطقه نمونه گردشگری در استان اصفهان مد نظر قرار گرفته است.

۴- پیشنهاد پژوهش

در زمینه سطح بندی جاذبه‌ها، زیر ساخت‌ها و تاسیسات گردشگری تحقیقاتی صورت گرفته است که در این خصوص به چند مطالعه اشاره خواهیم کرد.

مطالعه سطح بندی شهرستان‌های استان اصفهان از لحاظ زیر ساخت‌های گردشگری با استفاده از مدل TOPSIS و AHP که توسط علی شماعی و جعفر موسی‌وند در سال ۱۳۹۰ نگاشته شده است. هدف این مقاله سطح بندی براساس برخی از عوامل موثر در جذب گردشگر شهری با بهره گیری از دو مدل TOPSIS و AHP است و نتایج اولیه تحقیق نشان می‌دهد که با توجه به معیارهای در نظر گرفته شده برای سطح بندی شهرستان‌ها، شهرستان‌های اصفهان، شاهین شهر و کاشان از طریق مدل به ترتیب در سطح یک تا سه از نظر دارا بودن زیرساخت‌های گردشگری قرار دارند و با ترکیب دو مدل فوق الذکر شهرستان اصفهان و کاشان به ترتیب به عنوان نواحی اول و دوم گردشگری بیشترین امتیاز را به خود اختصاص داده اند.

مطالعه انتخاب مناطق نمونه گردشگری کهگیلویه و بویر احمد با استفاده از روش AHP که توسط سید علی بدری و ارسطو یاری حصار نوشته شده است. هدف این مطالعه استفاده از روش‌های مناسب برای تعیین بهترین مکان از میان

تعداد زیادی مکان، با تعدادی از معیارها و شاخص‌ها است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد تحلیل سلسله مراتبی، بهترین روشی است که در آن اهمیت هر کدام از معیارها که ترکیبی از معیارهای کمی و کیفی است و مناطق گردشگری چشمه بلقیس، کوهگل و منطقه دریاچه سد کوثر مناسبترین گزینه‌های برای انتخاب به عنوان منطقه نمونه گردشگری و تهیه طرح جامع گردشگری هستند.

مطالعه سطح بندی مقصدهای گردشگری: واکاوی مفهومی نو در برنامه ریزی فضایی گردشگری توسط محمود ضیایی و مسلم شجایی نوشته شده است که در این مقاله سعی گردیده ابتدا جایگاه سطح بندی مقصدها در برنامه ریزی گردشگری نشان داده شده است و سپس به شرح و توصیف برخی از مفاهیم با مفهوم سطح بندی پرداخته است و در نهایت ضرورت و اهمیت سطح بندی مقصدهای گردشگری در برنامه ریزی فضایی گردشگری مورد بررسی قرار گرفته است

مطالعه تحلیل نقاط قوت. ضعف. فرصت و تهدیدهای گردشگری خارجی استان اصفهان با استفاده از تکنیک فرایند تحلیل سلسله مراتبی فازی توسط بهرام رنجبران و جواد خزایی پول نوشته شده است که نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که نقاط قوت. فرصت. تهدید و ضعف به ترتیب از بیشترین اهمیت در برنامه ریزی راهبردی برخوردار هستند و همچنین در مجموعه نقاط قوت. ضعف. فرصت‌ها و تهدیدهای گردشگری خارجی استان اصفهان به ترتیب شهرت و اوازه‌ی بین المللی. کیفیت و امنیت سیستم حمل و نقل - افزایش تدریجی رشد صنعت گردشگری جهانی و تحریم‌ها و تبلیغات منفی بالاترین اولویت و رتبه را به خود اختصاص داده اند

۵- اهداف و فرضیه پژوهش

با توجه به اطلاعات موجود، خرد کارشناسی و مشاهدات صورت گرفته هدف این پژوهش سطح بندی مناطق نمونه گردشگری باغ بهادران، زرین شهر و تالاب گاوخونی می‌باشد. فرضیه تحقیق پیش بینی می‌کند که سطح بندی مناطق نمونه گردشگری در استان اصفهان به ترتیب، منطقه نمونه گردشگری باغ بهادران، منطقه نمونه گردشگری زرین شهر و منطقه نمونه گردشگری تالاب گاوخونی باشد. در این پژوهش تلاش خواهد شد فرضیه HO با استفاده از تکنیک AHP ثابت شود.

۶- روش پژوهش

یکی از مهمترین فرآیندها، فرآیند سلسله مراتبی تحلیلی AHP است. این فرآیند از مقایسات زوجی استفاده کرده و سپس برای عوامل و ارزیابی‌های مختلف، ضرایبی را محاسبه می‌کند. در این رابطه تکنیکی توسط توماس ال. ساعتی استاد دانشگاه پترزبورگ برای نخستین بار در سال ۱۹۸۰ مطرح گردید. این فرآیند ما را قادر می‌سازد تا بوسیله ساده نمودن و تسریع کردن فرآیندهای تصمیم‌گیری طبیعی خود، تصمیمات موثری را در مورد موضوعات پیچیده اتخاذ نماییم. اصولاً AHP شیوه‌ای برای تجزیه وضعیت پیچیده به بخش‌های ترکیبی آن و چیدن این بخش‌ها یا متغیرها بر اساس نظم سلسله مراتبی می‌باشد و همچنین اختصاص ارزش‌های عددی برای قضاوت‌های عینی در مورد اهمیت نسبی هر متغیر و در نهایت تحلیل قضاوت‌ها برای مشخص کردن متغیرهایی که دارای بالاترین تقدم بوده و بایستی برای تأثیر بر نتیجه وضعیت براساس آن‌ها اقدام شود. بر این اساس در پژوهش حاضر تلاش گردیده است تا سه

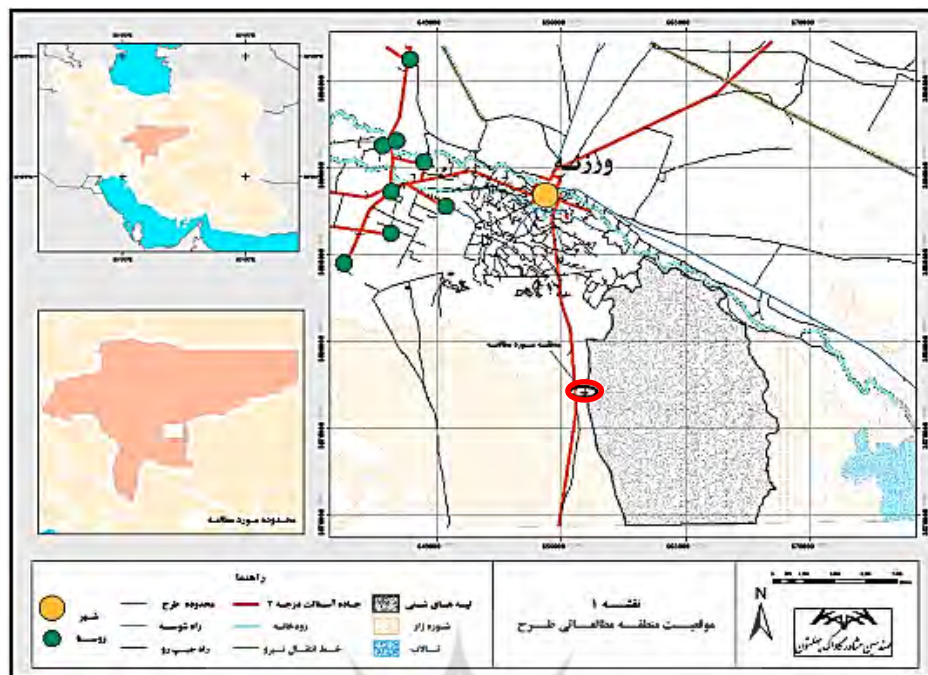
منطقه نمونه گردشگری باغ بهادران، زرین شهر، تالاب گاوخونی در استان اصفهان را بر اساس ۵ شاخص اصلی سطح بندی شود. در این پژوهش با استفاده از روش TOPSIS و وزن دهی شاخص‌ها با تکنیک AHP مقایسه‌های زوجی بین زیرشاخص‌ها صورت گرفت و نتایج استخراج شد. نوع پژوهش توصیفی - تحلیلی است و برای تحلیل و ترسیم نقشه، نمودار و جداول از نرم‌افزارهای SPSS، Excel و ArcGIS استفاده شده است. تکنیک گردآوری آمار و اطلاعات، با استفاده از روش‌های کتابخانه‌ای و مطالعات طرح جامع گردشگری هر یک از مناطق نمونه که توسط مهندسی مشاور انجام و به تصویب اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان اصفهان رسیده است، می‌باشد.

۷- شناخت محدوده‌های مورد مطالعه

استان اصفهان یکی از استان‌هایی است که دارای چهار فصل مشخص بوده و از سردترین تا گرمترین محیط‌ها را در خود جای داده است و تقریباً بر سر راه تعداد قابل توجهی از استان‌های کشور قرار دارد. این استان از وجود پارک‌های ملی، زون‌های حفاظتی و شکار ممنوع، تالاب‌های بسیار زیبا و جذاب و چشمه‌سارها و رودخانه‌های ماندگار مانند زاینده‌رود بهره‌مند می‌باشد. با توجه به قابلیت‌های تاریخی - فرهنگی و طبیعی استان اصفهان ۹۲ مناطق نمونه گردشگری به مصوب دارد که با توجه به عرصه مورد نیاز برای احداث تأسیسات گردشگری اعم از اقامتی و پذیرایی و زیرساخت‌های مورد نیاز در این محدوده جغرافیایی به حسب ظرفیت و مساحت عرصه در چهار سطح محلی (با حداقل سی هکتار)، استانی (حداقل پنجاه هکتار)، ملی (حداقل یکصد هکتار) و بین‌المللی (حداقل سیصد هکتار) سطح بندی گردیده‌اند. برای تعیین محدوده جغرافیایی و تهیه نقشه منطقه با در نظر گرفتن مجموعه‌ای از عوامل که برای انتخاب منطقه به عنوان نمونه گردشگری تأثیرگذار بوده است، مطالعات پایه و تفصیلی مورد نیاز است که توسط مهندسی مشاور انجام می‌گردد.

۷-۱- موقعیت منطقه نمونه گردشگری تالاب بین‌المللی گاوخونی

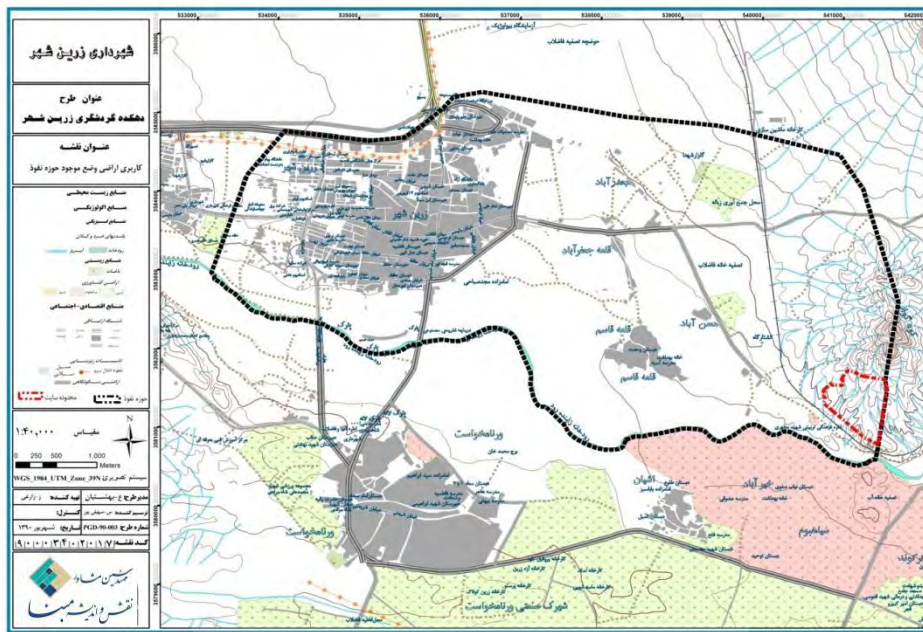
منطقه نمونه گردشگری تالاب بین‌المللی گاوخونی در بین عرض جغرافیایی ۳۲ درجه و ۲۲ دقیقه شمالی و ۳۲ درجه و ۱۵ دقیقه شمالی و طول جغرافیایی ۵۲ درجه و ۴۵ دقیقه شرقی و ۵۲ درجه و ۵۹ دقیقه شرقی واقع گردیده است و در فاصله ۱۴۰ کیلومتری جنوب شرقی اصفهان و ۳۰ کیلومتری شهر ورزنه (نزدیک‌ترین شهر تالاب) قرار دارد. ارتفاع آن از سطح دریا ۱۴۷۰ متر می‌باشد و به حالت مثلثی شکل دیده می‌شود، حداکثر عرض آن در حدود ۵۰ کیلومتر و حداکثر طول آن ۳۵ کیلومتر است. این تالاب در شمال شرقی بخش جرقویه علیا (به مرکزیت حسن آباد) و جنوب غربی شهرستان نائین و غرب منطقه ندوشن از استان یزد و شمال غربی کویر ابرقو و شرق شهر ورزنه واقع گردیده است. منطقه نمونه گردشگری تالاب بین‌المللی گاوخونی با کد منطقه‌ای ۱۰۰۰۱۷۸، یکی از مصوبات سفر بیست و نهم ریاست محترم جمهوری اسلامی به استان اصفهان می‌باشد. این منطقه با وسعت ۵۰۰۰ هکتار برآورد گردیده است، در فاصله ۱۱۳ کیلومتری از مرکز استان و ۱۲ کیلومتری تا مرکز شهرستان می‌باشد. نزدیکترین مرکز جمعیتی به آن شهر حسن‌آباد و روستای خارا است.

نقشه ۱: تدقیق منطقه نمونه گردشگری تالاب بین‌المللی گاوخونی و حوزه نفوذ آن

۷-۲- موقعیت منطقه نمونه گردشگری زرین شهر (سراب)

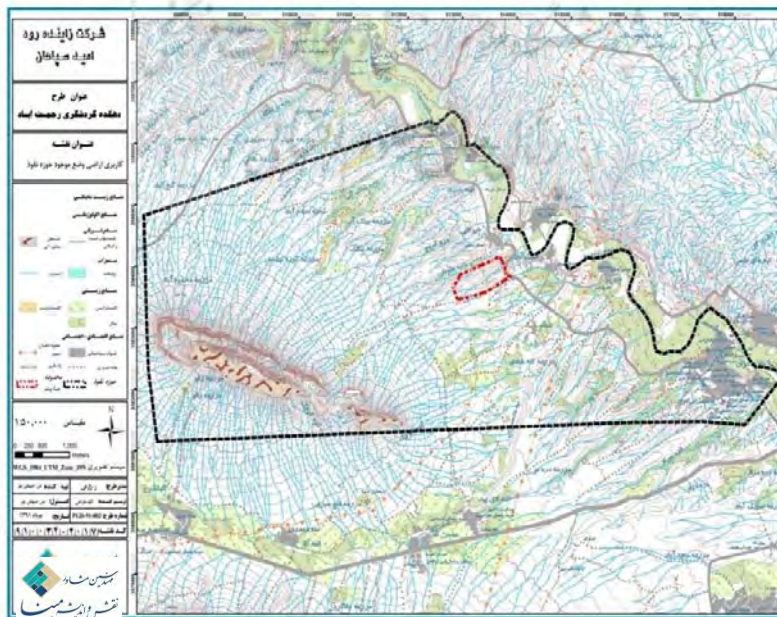
منطقه نمونه زرین شهر در شهرستان لنجان، زرین شهر، بلوار جنت، ابتدای جاده بداغ آباد به شماره ملکی ۶۵۸/۵۱۶۷ و شماره ثبتی ۷۰۱۷ استقرار یافته است. مساحت این سایت به وسعت ۴۹ هکتار می‌باشد. محدوده‌ی سایت با طول ۲۱"-۳۲" و عرض ۲۶"-۵۱" جغرافیایی شامل شهر زرین شهر است، و حوزه‌ی نفوذ کلان طرح، شهرستان لنجان و استان اصفهان است. شهرستان لنجان از شمال به شهرستان‌های نجف‌آباد و تیران و کرون، از جنوب و غرب به استان چهارمحال و بختیاری و از شرق به شهرستان‌های مبارکه و فلاورجان محدود می‌گردد. این شهرستان در سال ۱۳۸۷ دارای ۲ بخش، ۸ شهر، ۵ دهستان و ۵۳ آبادی دارای سکنه بوده و از ۲۲۶۷۵۶ نفر جمعیت برخوردار بوده است.

نقشه ۲: وضعیت موجود سایت منطقه نمونه زرین شهر و حوزه نفوذ آن

۷-۳- موقعیت منطقه نمونه گردشگری باغ بهادران (رحمت آباد)

منطقه نمونه گردشگری باغ بهادران (رحمت آباد) در شهرستان لنجان، باغ بهادران، روستای مورکان واقع شده است. مساحت این دهکده به وسعت ۳۲ هکتار می‌باشد. محدوده‌ی سایت با مختصات جغرافیایی ۵۱ درجه و ۸۳ دقیقه طول شرقی و ۳۲ درجه و ۲۳ دقیقه عرض شمالی باشد، و حوزه‌ی نفوذ کلان طرح، شهرستان لنجان و استان اصفهان است. شهرستان لنجان از شمال به شهرستان‌های نجف‌آباد و تیران و کرون، از جنوب و غرب به استان چهارمحال و بختیاری و از شرق به شهرستان‌های مبارکه و فلاورجان محدود می‌گردد. این شهرستان در سال ۱۳۸۷ دارای ۲ بخش، ۸ شهر، ۵ دهستان و ۵۳ آبادی دارای سکنه بوده و از ۲۲۶۷۵۶ نفر جمعیت برخوردار بوده است.

نقشه شماره ۳: وضعیت موجود سایت منطقه نمونه رحمت آباد و حوزه نفوذ آن

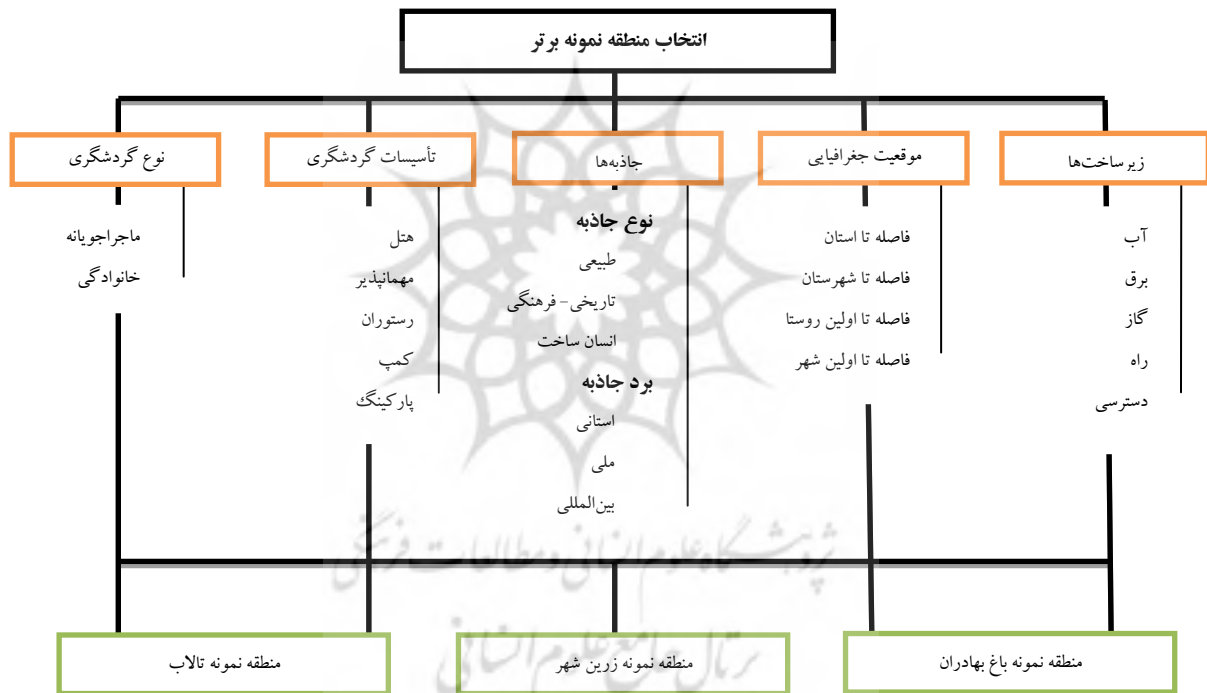
۸ یافته‌های پژوهش

جهت دست یافتن به نتیجه لازم است بطور صحیح تکنیک مورد نظر مبتنی بر شاخص‌های سطح بندی اجرا گردد. از اینرو مراحل به شرح زیر ارائه می‌شود.

الف: ساختن سلسله مراتب سنجش: این فرایند یک نمایش گرافیکی از مساله میباشد. هدف آن انتخاب منطقه نمونه گردشگری برتر-معیارهای آن شامل زیر ساخت‌ها-موقعیت جغرافیایی-جاذبه‌ها- تاسیسات گردشگری و انواع گردشگری است.

ب: محاسبه وزن: در این مرحله هر سطح نسبت به عنصر مربوطه خود در سطح بالاتر به صورت زوجی مقایسه شده و وزن آن محاسبه میشود

ج: سازگاری سیستم: یکی از مزایای این فرایند کنترل سازگاری سیستم است به عبارت دیگر میتوان سازگاری تصمیم را محاسبه و قابل قبول و یا مردود بودن آن را قضاوت کرد.

نمودار شماره ۱: طبقه‌بندی سلسله‌مراتب گزینه‌ها و شاخص‌ها

منبع: ال.ساعتی. ۱۳۸۷: ۱۲۳

شاخص‌ها از چهارشاخه اصلی منشعب می‌شوند؛ شاخه‌های زیرساخت، موقعیت جغرافیایی، جاذبه‌ها، تاسیسات گردشگری، نوع گردشگری شاخص‌های اصلی را تشکیل می‌دهند که جهت دستیابی به امتیاز دقیق‌تر این شاخص‌های اصلی هر یک به زیرشاخص‌های دیگر تقسیم می‌شوند و این شاخه‌بندی تا آنجا که مشخص‌ترین و کمی‌ترین زیرشاخص‌های ممکن حاصل شود، ادامه پیدا می‌کند.

د. تعیین راه‌کارها یا گزینه‌ها: راه‌کارهای مورد تحلیل در این پژوهش مناطق نمونه گردشگری باغ بهادران(رحمت آباد)- زرین شهر- تالاب گاوخونی(تپه‌های شنزار ورزانه)؛ سه منطقه گردشگری با جاذبه‌های طبیعی غالب و

شاخص از ۹۲ منطقه مصوب استان اصفهان می‌باشد که به علت واقع شدن در حاشیه و انتهای رودخانه زاینده‌رود مورد بررسی قرار می‌گیرند.

۵. تعیین وضعیت راه‌کارها با توجه به شاخص‌ها یا معیارها: تعیین شاخص‌ها، مهمترین گام در برنامه‌ریزی و انجام پژوهش‌هایی با این ساختار می‌باشد، بر همین اساس در این پژوهش بررسی و تحلیل مناطق نمونه مورد بررسی بر پایه پنج شاخص در سطح سه منطقه نمونه گردشگری مورد ارزیابی قرار گرفته است. در جداول زیر وضعیت راه‌کارها با توجه به شاخص‌ها و زیرشاخص‌ها مشخص شده است. این داده‌ها کمی شده و در مراحل بعد مورد استفاده قرار خواهند گرفت.

جدول ۱: داده‌های خام شاخص‌های مناطق نمونه گردشگری

زیرساخت												
دسترسی	راه				برق	گاز	آب					
	جیب رو	شوسه	آسفالته	اتوبان			غیرشرب	شرب				
✓	✓	✓	✓		✓				تالاب			
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	رحمت آباد			
✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓	زرین شهر			
جاذبه‌ها												
نوع جاذبه					برد جاذبه							
انسان ساخت		تاریخی فرهنگی		طبیعی	بین‌المللی		ملی	استانی				
		✓		✓	✓				تالاب			
				✓				✓	رحمت آباد			
				✓				✓	زرین شهر			
تأسیسات												
پارکینگ	رستوران		کمپینگ			مهمانپذیر			هتل			
	غیرستی	ستی	امدادرسانی	گردشگری	ورزشی	درجه ۳	درجه ۲	درجه ۱	ستاره ۵	ستاره ۴	ستاره ۳	
✓	✓		✓	✓	✓	✓						تالاب
✓	✓	✓	✓	✓	✓					✓		رحمت آباد
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓		زرین شهر
نوع گردشگری												
خانوادگی					ماجراجویانه							
												تالاب
												رحمت آباد
												زرین شهر

۱.۸. وزندهی شاخص‌ها با تکنیک AHP و با استفاده از نرم‌افزار Choice Expert:

در این مرحله از پژوهش سعی خواهد شد منطقه نمونه‌ای که قابلیت جذب گردشگر بیشتر را به سمت و سوی خود دارد شناخته شود که در آن مراحل کار بدین صورت می‌باشد:

مرحله اول: تشکیل ماتریس داده‌ها بر اساس m گزینه و n شاخص، در این مرحله از آنجا که داده‌های خام مربوط به متغیرهای زیرساخت‌ها، جاذبه‌ها، تأسیسات، نوع گردشگری و موقعیت جغرافیایی است که بعنوان شاخص اولیه یا سرگروه شناخته می‌شوند که هر یک از این شاخص‌ها یک یا چند زیرگروه هم دارند.

$$A_{ij} = \begin{bmatrix} a_{11} & \dots & a_{1n} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{m1} & \dots & a_{mn} \end{bmatrix}$$

مرحله دوم: تعیین وزن هر یک از شاخص‌ها (W_i) بر اساس رابطه زیر:

$$\sum_{i=1}^n W_i = 1 \rightarrow V_{ij} = \begin{bmatrix} w_1 r_{11} & \dots & w_n r_{1n} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ w_1 r_{m1} & \dots & w_n r_{mn} \end{bmatrix}$$

برای تعیین وزن هر یک از شاخص‌ها از تکنیک AHP با استفاده از نرم‌افزار Expert Choice استفاده شده است. وزن دهی در این تکنیک براساس جدول زیر بوده که در آن همیشه قطر ماتریس مساوی با یک خواهد بود، زیرا ارزش و اهمیت هر شاخص نسبت به خود برابر با یک می‌باشد.

جدول ۱: مقیاس ۹ کمی ال ساعتی برای مقایسه دو دویی گزینه‌ها

۹	Extremely preferred	کاملاً مرجح
۷	Very Strongly preferred	ترجیح خیلی قوی
۵	Strongly preferred	ترجیح قوی
۳	Moderately preferred	کمی مرجح
۱	Equally preferred	ترجیح یکسان
۸، ۶، ۴، ۲	هنگامی که حالات میانه وجود دارد	ترجیحات بین فواصل

یکی از روش‌های کمی‌سازی مقایسه راه‌کارها در ارتباط با گزینه‌ها، مقیاس ۹ کمی ال ساعتی می‌باشد که با توجه به حالات و شرایط مختلف راه کارها نسبت به یکدیگر، با توجه به شاخص مورد بررسی، امتیازات ذکر شده در ستون سمت چپ به هر گزینه در ارتباط با گزینه دیگر اختصاص می‌یابد. در صورتی که دو گزینه در ارتباط با یکدیگر در حالتی میانی بین دو حالت قرار بگیرد، اعداد میانی به مقیاس این دو راهکار اختصاص می‌یابد. بر اساس این سبک مقایسه، جدول زیر تهیه شده است. این جدول یک طرفه است و تنها از طریق ردیف‌ها مورد خوانش قرار می‌گیرد. به عنوان مثال، ردیف اول ارزش شاخص زیرساخت نسبت به هر یک از شاخص‌های دیگر را نمایش می‌دهد.

جدول ۲: ارزش شاخص‌های زوجی نسبت به هم در ارتباط با شاخص‌های گردشگری

متغیرها	زیرساخت	موقعیت جغرافیایی	جاذبه‌ها	تأسیسات گردشگری	نوع گردشگری
زیرساخت	1	5	1	6	8
موقعیت جغرافیایی	0.2	1	4	2	4
جاذبه‌ها	1	0.25	1	5	7
تأسیسات گردشگری	0.17	0.05	0.2	1	3
نوع گردشگری	0.12	0.25	0.14	0.33	1

منبع: یافته‌های پژوهش

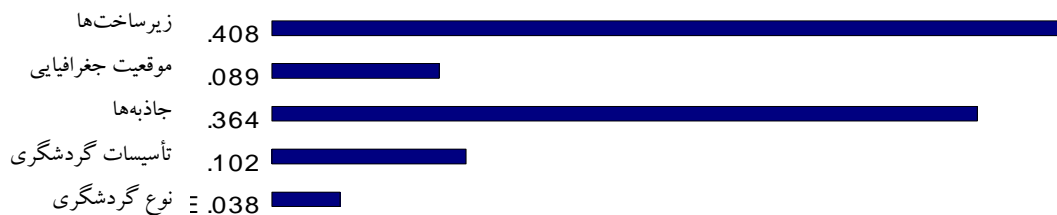
با توجه به جدول پیشین وزن هر شاخص اصلی در مقایسه با سایر شاخص‌ها تعیین می‌شود و به این ترتیب در جدول بعد برای هر شاخص وزن مشخصی به دست می‌آید:

جدول ۳: اوزان تعیین شده برای هر شاخص

مجموع	نوع گردشگری	تأسیسات گردشگری	جاذبه‌ها	موقعیت جغرافیایی	زیرساخت	متغیرها
1	0.038	0.102	0.364	0.089	0.408	وزن

منبع: یافته‌های پژوهش

از طریق نرم افزار Expert Choice نرخ سازگاری (Inconsistency Ratio) برابر با ۰.۰۵ به دست آمده است. باتوجه به وزن دهی در AHP در صورتی مورد پذیرش قرار خواهد گرفت که نرخ ناسازگاری کوچک‌تر یا مساوی با ۰.۱ باشد. بنابراین وزن‌دهی در پژوهش حاضر به شاخص‌ها با نرخ ناسازگاری ۰.۰۵ مورد قبول می‌باشد.

۲.۸. رتبه‌بندی گزینه‌ها یا راه‌کارها با استفاده از تکنیک‌های AHP و TOPSIS

پس از مشخص شدن وزن هر شاخص، راهکارها با توجه به شاخص‌های مورد نظر امتیاز دهی شده و با استفاده از تکنیک مورد نظر در هر یک از شاخص‌ها و همچنین در مقیاس جامع تمام شاخص‌ها، اولویت‌بندی می‌شوند.

۳.۸. رتبه‌بندی نهایی گزینه‌ها با استفاده از تکنیک AHP

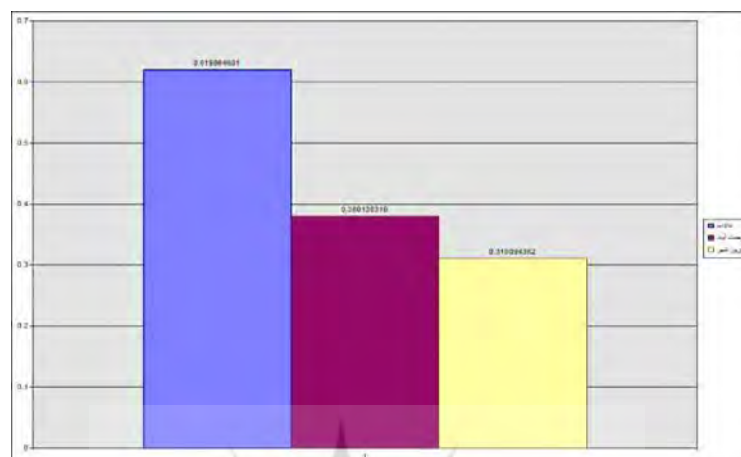
در نمودار زیر اولویت‌بندی (رتبه‌بندی) نهایی این پژوهش براساس انتخاب منطقه‌ی نمونه‌ای که می‌توان گردشگر بیشتری را به خود جذب کند همراه با امتیازی که نسبت به هم براساس شاخص‌های تعیین شده گرفته‌اند، با استفاده از تکنیک AHP ارائه گردیده است:

در نمودار زیر مقایسه دو گزینه‌ای که رتبه اول را کسب نموده‌اند با توجه به هر یک از شاخص و جمع‌بندی نهایی قابل مشاهده می‌باشد.

۴.۸. رتبه‌بندی گزینه‌ها یا راه‌کارها با استفاده از تکنیک TOPSIS

جهت به دست آوردن نتایج جامع و مقایسه دو تکنیک TOPSIS و AHP، گزینه‌ها با استفاده از وزن‌های شاخص‌های اصلی بدست آمده در تکنیک AHP، با تکنیک TOPSIS نیز بایکدیگر مقایسه شدند. نتایج به دست آمده مشابه با نتایج به دست آمده در تکنیک AHP می‌باشد.

۹. نتیجه گیری

در این پژوهش تکیه اصلی در تحلیل داده‌ها و نتایج بر پنج شاخص عمده شامل: زیرساخت، موقعیت جغرافیایی، جاذبه‌ها، تاسیسات گردشگری و نوع گردشگری بوده است. هر یک از گزینه‌ها که شامل سه منطقه نمونه گردشگری شامل تالاب بین المللی گاوخونی، زرین شهر و رحمت آباد بوده اند در ارتباط با هریک از این شاخص‌ها در جایگاه خاصی قرار می‌گیرند. از دید زیرساخت‌ها، بر اساس داده‌های به دست آمده در پژوهش، منطقه نمونه رحمت آباد در موقعیت مناسب تری قرار دارد، و دهکده گردشگری زرین شهر و تالاب به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند. این نتیجه حاصل جمع بندی زیرشاخص‌های مختلف مرتبط با شاخص زیرساخت‌ها از طریق تکنیک AHP بوده است. در مورد شاخص موقعیت جغرافیایی نیز ترتیب اولویت گزینه‌ها به شکل مشابه شاخص زیرساخت رتبه بندی می‌شود. در این شاخص نیز منطقه نمونه رحمت آباد در رتبه اول و زرین شهر و تالاب در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند. در شاخص جاذبه‌ها با توجه به موقعیت و برد جاذبه منطقه تالاب، این منطقه با فاصله ای زیاد از دو منطقه دیگر دارای امتیاز برتر می‌باشد و دو منطقه دیگر دارای شرایطی مشابه می‌باشند. در شاخص تاسیسات گردشگری دو منطقه زرین شهر و رحمت آباد دارای امتیاز مشابه می‌باشند و منطقه تالاب با فاصله زیادی از این دو منطقه در رتبه آخر قرار می‌گیرد و در نهایت در شاخص نوع گردشگری منطقه تالاب دارای امتیاز به مراتب بالاتر از دو منطقه دیگر است و مناطق گردشگری زرین شهر و رحمت آباد در جایگاه‌های بعدی قرار می‌گیرند.

پس از مشخص شدن موقعیت گزینه‌ها در هریک از شاخص‌ها، باتوجه به وزن شاخص‌ها، سه گزینه مورد بررسی در جمع بندی نهایی مورد رتبه بندی قرار گرفتند. اگرچه منطقه نمونه گردشگری بین المللی تالاب از لحاظ شاخص‌هایی مانند زیرساخت‌ها، موقعیت جغرافیایی و تاسیسات گردشگری امتیاز مناسبی کسب نکرده است اما با توجه به وزن بالای شاخص جاذبه‌های گردشگری (برد و نوع جاذبه) و امتیاز بسیار بالای این منطقه از این شاخص

و همچنین امتیاز بالا در شاخص نوع گردشگری، منطقه تالاب در جمع بندی نهایی در رتبه اول قرار می‌گیرد. بدیهیست با توجه به قابل پیاده سازی بودن شاخص‌هایی مانند تاسیسات که این منطقه امتیاز پایینی از آنها کسب کرده است، و تقویت این منطقه از لحاظ این شاخص‌ها، منطقه گردشگری تالاب می‌تواند تبدیل به یکی از مناطق نمونه بسیار برجسته در سطح کشور شود. منطقه نمونه گردشگری رحمت آباد با توجه به امتیاز مناسب در شاخص‌های زیرساخت و موقعیت در رتبه بعدی و دهکده گردشگری زرین شهر در رتبه سوم قرار می‌گیرد.

منابع

- ال. ساعتی توماس، توفیق علی اصغر، (۱۳۸۷)، **تصمیم سازی برای مدیران؛ سازمان مدیریت صنعتی**
- بهرام رنجبران و مهدی زاهدی (۱۳۹۰)، **شناخت گردشگری**. اصفهان؛ انتشارات چهارباغ
- سید حسن قدسی پور (۱۳۹۰)، **فرایند تحلیل مراتبی**. تهران؛ انتشارات دانشگاه صنعتی امیر کبیر
- علی اکبر. مهدی قرخلو (۱۳۸۹) **اکوتوریسم مفهومی نو در جغرافیای گردشگری**. تهران؛ انتشارات ایژ
- فصلنامه نگرش نو در جغرافیای انسانی - سال چهارم شماره چهارم پاییز ۱۳۹۱
- فصلنامه نگرش نو در جغرافیای انسانی - سال چهارم شماره سوم تابستان ۱۳۹۰
- فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای) سال سوم شماره چهارم پاییز ۱۳۹۲
- محمد حسین پاپلی یزدی. مهدی سقایی (۱۳۹۰) **گردشگری ماهیت و مفاهیم**. تهران؛ انتشارات سمت
- دیبا زیرک باش (۱۳۸۸) **اصفهان و بازارگردشگری**. اصفهان؛ انتشارات سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری اصفهان
- حسن حکمت نیا. میر نجف موسوی (۱۳۹۰) **کاربرد مدل در جغرافیا**. یزد؛ انتشارات علم نوین
- مطالعات طرح جامع منطقه نمونه گردشگری تالاب (مهندسین مشاور کاغذ سفید ایده)
- مطالعات طرح جامع دهکده گردشگری زرین شهر (مهندسین مشاور نقش و اندیشه مینا)
- مطالعات طرح جامع دهکده گردشگری رحمت آباد (مهندسین مشاور نقش و اندیشه مینا)
- Stephan j.page(2008) transport and tourism global perspectives
- Alan a lew,...(2008)word geography of travel and tourism
- Elise james ,... (2007) travel and tourism